

บทความวิชาการ

การทำยุทธหัตถี การเมืองการปกครองกับความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอ
ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

Strategic, political, governance, and the importance of the Don
chedi Constitution, Amphoe Don Chedi, the province of Suphan Buri

ฐิติพัทธ์ ผิวล่อ 1¹

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 1 มิถุนายน 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 15 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 29 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

การศึกษาการทำยุทธหัตถี การเมืองการปกครองกับความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี 2. เพื่อทราบความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับการทำยุทธหัตถี และ 3. เพื่อทราบความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับสถาบันการเมืองการปกครองของไทย ผลการศึกษาพบว่า พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานในการระลึกถึงการทำยุทธหัตถีขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อ เดือนนี้ แรม 2 ค่ำ ปีมะโรงจุลศักราช 954 (พ.ศ. 2135) และหากกล่าวถึงความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับการทำยุทธหัตถินั้น ผู้เขียนก็สามารถกล่าวได้ว่า การทำยุทธหัตถีถือเป็นการทำสงครามที่มีเกียรติเนื่องจากเป็นการทำสงครามระหว่างกษัตริย์และตามบันทึกในสมัยอยุธยา นั้นพบว่ามีการทำยุทธหัตถีกันเพียง 3 ครั้งเท่านั้น 1 ในนั้นคือการทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดี จนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นฝ่ายชนะ ณ สถานที่ตั้งอนุสรณ์ดอนเจดีย์แห่งนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า พบว่า การสถาปนาเรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชปรากฏชัดในพ.ศ. 2493 จากการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพเรื่อง พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากนั้นเรื่องเล่าของพระองค์ก็ได้รับการตีพิมพ์ผลิตซ้ำในวัฒนธรรม 2 รูปแบบ คือ เรื่องเล่าวัฒนธรรมแบบรัฐถูกสร้างผ่าน “กรอบโครงการประวัติศาสตร์ราชาชาติไทย” ภายใต้โครงการเรื่องทางประวัติศาสตร์แบบ “ราชานิยม” ที่ยึดโยงระหว่างพระมหากษัตริย์ในอดีตกับพระมหากษัตริย์ในปัจจุบัน ซึ่งสิ่ง

¹ ครูผู้สอน โรงเรียนสุพรรณภูมิ

เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเกี่ยวพันกันระหว่าง “อำนาจนำ” ในเรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับ “พระราชอำนาจนำ” ของสถาบันกษัตริย์ไทยที่ดำรงอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ยุทธหัตถี , พระนเรศวร, อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์

Abstract

The purpose of this study is threefold: 1. To explore the history of the Don Chedi Assembly. 2. To recognize the significance of the Don Chedi Convention on tactics. And 3. To shed light on the importance of the Don Chedi Memorial to the Thai Institute of Political Governance. The study revealed that the Don Chedi Memorial was constructed to commemorate the military operations of the Royal Army in the year 954 C.E. (2135 B.E.). When discussing the significance of the Don Chedi Scriptures in their artillery, it is noted that the conflict was considered an honorable war as it involved battles between kings. Historical records show that there were only three major battles, one of which was fought between the Army of Armies and the Emperor of the Great Duchy, resulting in the Empress emerging victorious at the site of the Don Chedi ceremony.

Regarding the third objective of the study, it was observed that the narrative architecture of the army emerged around the year 2493 B.E. after the publication of the King's Declaration. The Royal Secretary of the Kingdom of Thailand shared stories in two cultures, emphasizing the state's architecture through the "project of Thai national history" within the historical context of the "nobility" that connected former kings with present rulers. These narratives underscore the confluence of the narrative authority in the king's army's story and the power dynamics within contemporary Thai institutions.

Keyword: Mighty, glorious, Don Chedi memorial.

ข้อมูลทั่วไปของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พระบรมราชานุสาวรีย์ หมายถึง อนุสาวรีย์ของพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเป็นคุณยิ่งใหญ่แก่ชาติไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ตามที่มีเรื่องราว หรือพระนามปรากฏในเอกสาร หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสิ่งที่รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและประชาชน สร้างขึ้นด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และประดิษฐานไว้ในที่สาธารณะ หรือ ณ ที่ซึ่งเปิดให้มหาชนสักการบูชาและชมได้ (ภาพิศุทธิ์ สายจำปา, ม.ป.ป.)

พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นโบราณสถานสำคัญ ที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นที่ประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดี เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการระลึกถึง (commemorative memorial) และยืนยันในหลักฐานของการเกิดสงครามยุทธหัตถีที่อาจโยงไปถึงการกำเนิดความเชื่อมั่นในชาติพันธุ์ การให้คุณค่ากับอนุสรณ์แห่งนี้ได้ถูกจารึกไว้ในประวัติศาสตร์หลายครั้ง การวางแผนใช้อนุสรณ์สถานนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีและบริเวณโดยรอบ (วิภากรธรรมวิมล, 2564) ตั้งอยู่ ณ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ภายในบริเวณของอนุสรณ์ดอนเจดีย์ จะประกอบไปด้วย 2 สิ่งหลัก ที่มีความสำคัญที่ใครก็ตามที่ไปเยือนยังอนุสรณ์แห่งนี้ต้องเข้าไปเคารพสักการะนั้นก็คือ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระคชาธารออกศึก และ องค์เจดีย์ยุทธหัตถีนั่นเอง ในอดีตสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างเจดีย์ขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะในสงครามยุทธหัตถีที่ทรงมีต่อพระมหาอุปราชาแห่งพม่า ที่ยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2135 หลังจากนั้น เจดีย์แห่งนี้ก็ถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2456 โดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยเชื่อว่าน่าจะเป็นเจดีย์ยุทธหัตถี ในขณะที่องค์เจดีย์เหลือซากแต่เพียงฐานสี่เหลี่ยม รัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรทำการบูรณะและเลือกใช้รูปแบบเจดีย์ยุทธหัตถีของจังหวัดตาก ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกเมื่อครั้งพ่อขุนรามคำแหงนชนช้างชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ต่อมาในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีการสร้างแบบของเจดีย์ให้เป็นทรงลังกาตามแบบเจดีย์ใหญ่ที่วัดชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะสันนิษฐานว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะเช่นกัน จากนั้น ในปี พ.ศ. 2495 กองทัพบกได้บูรณปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ขึ้นใหม่ขึ้นครอบพระเจดีย์องค์เดิม ซึ่งพระเจดีย์องค์ใหม่นี้มีลักษณะเป็นเจดีย์แบบลังกาทรงกลมใหญ่ สูง 66 เมตร ฐานกว้างด้านละ 36 เมตร พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงเสด็จฯ ไปทรงประกอบพิธีบวงสรวงเพื่อเปิดพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2502 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดให้วันที่ 25 มกราคมของทุกปี เป็นวันถวายราชสักการะพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์และถือเป็นวันกองทัพไทยด้วย

ต่อมาทางราชบัณฑิตได้มีการคำนวณปฏิทินจันทรคติ พบว่า วันทางจันทรคติที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถี คือ วันจันทร์ เดือน 2 แรม 2 ค่ำ จุลศักราช 954 ตรงกับวันที่ 18 มกราคม จึงประกาศให้วันดังกล่าวเป็นวันถวายราชสักการะพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์และถือเป็นวันกองทัพไทย (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, ม.ป.ป.) ปัจจุบันภายในองค์เจดีย์นั้น ได้มีการสร้างห้องแสดงประวัติศาสตร์ มีนิทรรศการให้ได้รับชมทั้งภาพ แสง สี เสียง และหุ่นจำลองการยกทัพของพม่าและไทย ในช่วงเวลาสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทำให้สถานที่แห่งนี้เป็สถานที่เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ในช่วงของการทำศึก

ในสมัยของพระนเรศวรได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากเป็นสถานที่ที่ได้รับการยอมรับถึงความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุพรรณบุรีจึงมีการจัดงานงานเฉลิมฉลองพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ทุกปี โดยมีกำหนดการจัดงานในวันที่ 18 มกราคม ของทุกปีเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองชัยชนะในการทำยุทธหัตถีของพระนเรศวรแล้ว ยังเป็นการฉลองวันกองทัพไทยอีกด้วย

ภาพที่ 1 แสดงซากเจดีย์เก่าจากการสร้างของพระนเรศวร (เอ็งเอย, 2564)

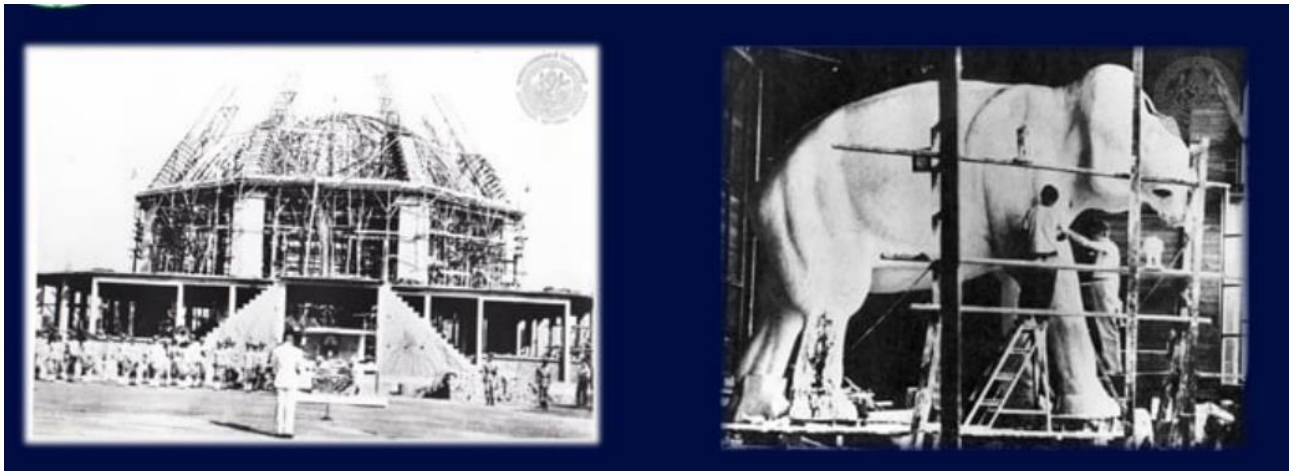
ภาพที่ 2 แสดงเจดีย์องค์ใหม่ที่สร้างครอบเจดีย์องค์เดิม (เอ็งเอย, 2564)

ประวัติความเป็นมาของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 1 คือเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ ปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ เล่มที่ 2 ซึ่งกล่าวถึงตอนสมเด็จพระนเรศวรชนช้างกับพระมหาอุปราชาที่ตำบลหนองสาหร่ายเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม 2 ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช 954 (พ.ศ. 2135) โดยสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสนพระทัยเป็นอย่างมากจึงสั่งให้พระยาสุนทรบุรี (อึ้ง วรรณสูต) สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครไชยศรีสืบหาตำบลหนองสาหร่ายและเมื่อได้พบเจดีย์โบราณในสภาพทรุดโทรมหักพัง จึงได้ถวายรายงานต่อสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2456 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินสักการะบวงสรวงเจดีย์แห่งนี้ด้วย (ทัศนีย์ เทพไชย, ม.ป.ป.)

เวลาผ่านไปกว่า 30 ปีจวบจนมาถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเกิดแนวคิดที่จะบูรณะซากเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2493 จึงมอบหมายให้ บุญช่วย สมพงษ์ กรรมการและเลขาธิการฯ และอธิบดีกรมการศาสนา ไปค้นหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณสถาน จากนั้นนำเสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีมติเห็นชอบและตั้งคณะกรรมการบูรณะอนุสรณ์ดอนเจดีย์ มีพลเอก หลวงเสนาณรงค์ ปลัดกระทรวงกลาโหมเป็นประธาน (วิภา จิรภาไพศาล, 2566)

ในวันที่ 12-14 มีนาคม 2495 จังหวัดสุพรรณบุรี จัดงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ หลังจากนั้นก็มี การประกอบ พิธีบวงสรวง 2 ครั้ง ในปี 2498 และวางศิลาฤกษ์ในปี 2500 โดยในปี พ.ศ. 2498 กรมศิลปากร โดยคณะกรรมการ บูรณะอนุสรณ์ดอนเจดีย์ได้เริ่มทำการบูรณะองค์เจดีย์ โดยทำเป็นองค์เจดีย์แบบลังกาทรงกลมใหญ่ สูง 66 เมตร ฐานกว้างด้านละ 36 เมตร ครอบเจดีย์องค์เดิมไว้ (ดังภาพที่ 1 และ 2) และสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงพระศขาธารออกศึกหล่อด้วยสัมฤทธิ์ถือพระแสงของ้าว หล่อด้วยโลหะรมดำ ฐานล่าง สลักภาพนูนต่ำเป็นภาพพุทธหัตถ์และภาพตอนประกาศอิสรภาพ กว้าง 2.90 เมตร ยาว 5.45 เมตร สูง 7.00 เมตร ออกแบบและปั้นโดย ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และมีนายสิทธิเดช แสงหิรัญ นายปกรณ เล็กสน และนายสนั่น ศิลากรณ์ เป็นผู้ช่วย (โกวิท นามแก้ว, 2556)

ภาพที่ 3 ภาพการบูรณะอนุสรณ์ดอนเจดีย์และสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระศขาธารออกศึก (ทัศนีย์ เทพไชย, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4 ภาพการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระคชาธารออกศึก
หล่อด้วยสัมฤทธิ์ถือพระแสงของ้าวหล่อด้วยโลหะรมดำ ฐานล่ำสลักภาพนูนต่ำ
ซึ่งเป็นภาพยุทธหัตถีและภาพตอนประกาศอิสรภาพ
(ทัศนีย์ เทพไชย, ม.ป.ป.)

การก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้ มีลักษณะพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรทรงประทับบนคอช้างศึก พระหัตถ์ทั้งสองทรงแสงของ้าวชี้ไปข้างหน้า ทรงพระมาลาเบี่ยง พระพักตร์มองตรงไปข้างหน้าเฉียงไปทางด้านขวาเล็กน้อย พระพักตร์ดูเด่น เครื่องขีรึม ในลักษณะทำให้พระมหาอุปราชออกมากกระทำยุทธหัตถี อีกประการพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรทรงไม่สวมฉลองพระบาท ซึ่งวิเคราะห์กันว่าเพราะอาจจะทำให้พระองค์ทรงสามารถบังคับขึ้นบนคอช้างศึกได้ถนัดขึ้น

ส่วนช้างทรงซึ่งเป็นรูปช้างหล่อโลหะสำริดขนาดหนึ่งเท่าครึ่งช้างจริง ที่สร้างขึ้นแห่งแรกในประเทศไทย มีลักษณะเป็นช้างพลายที่มีโครงสร้างลำตัวไม่ค่อยสูงนัก มีลักษณะสมบูรณ์ สง่างาม ถูกต้องตามตำราคชลักษณ์ หัวยกเข็ดหันเฉียงไปด้านขวา ทิศทางการมองเดียวกันกับองค์สมเด็จพระนเรศวร จากการเอียงหัวของช้างทรงทำให้ดูราวกับว่าช้างทรงนั้นมีชีวิตชีวามาก บวกกับสีหน้าของช้างทรงที่สันคิ้วขมวด ดวงตาดูเด่น เบิกกว้าง แสดงให้เห็นถึงความเกรี้ยวกราดตื่นตัว ลักษณะของงายาวยื่นออกมาเป็นวงกว้าง ส่วนปลายตีเข้าหากันเป็นจังหวะที่สวยงาม ส่วนปากปิดสนิทเหมือนกำลังรวบรวมพลังลมในปาก ให้พร้อมที่จะเปล่งเสียงออกมาให้ดัง กึกก้องไปทั่วอาณาบริเวณนี้ ส่วนวงช้างทรงม้วนเก็บพอประมาณ กล้ามเนื้อทุกส่วนเกร็งจึงมองเห็นเด่นชัด มีลักษณะผิวหนังที่เรียบแนบไปกับกล้ามเนื้อ เนื่องจากประติมากรไม่ต้องการที่จะแสดงความยับย่นของผิวหนังช้างที่จะก่อวนสายตาจากการมองกล้ามเนื้อช้างทรงนั่นเอง ลักษณะการยืนเหมือนยืนปักหลักอยู่กับที่ ขาข้างขวา วางเหลื่อมมาข้างหน้า ขาข้างซ้าย แต่ไม่ได้แสดงอาการเดินแต่อย่างใด สอดคล้องกับเรื่องราวตอนทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรที่ทรงหยุดยืนช้างอยู่ท่ามกลางทัพหลวงของพม่า แล้วพระองค์ทรงทำให้พระมหาอุปราชแห่งกรุงหงสาวดีออกมากกระทำยุทธหัตถี

ส่วนรูปกลางช้างและท้ายช้าง ลักษณะของกลางช้างนั่งบนเปลสัปคับ (ที่นั่งสำหรับผูกติดบนหลังช้าง) ใบหน้าเครื่องเคียดปากเปิดกว้างคล้ายโห่ร้อง สองมือถือแพนขนาบนกยุงชูขึ้นเหนืออากาศ ลักษณะบอกให้

สัญญาณในการรบ ส่วนท้ายข้างนั่งอยู่หลังสัปคับ มีหน้าที่ในการช่วยบังคับข้างทรง และระวังภัยด้านหลัง มือขวาถือขอสับด้ามยาว มือซ้ายกุมเชือกที่เรียกว่า พานหลัง จะโยงจากสัปคับลงไปใต้ต้นหางข้างทรงผูกติดกับ ล้อางโลหะรูปโค้งสอดไว้ใต้ต้นหางข้าง ช่วยพยุงให้ท้ายข้างนั่งอยู่ได้สะดวก ขาของนายท้ายข้างแสดงถึงอาการเกร็ง จนเห็นกล้ามเนื้อส่วนขาอย่างชัดเจน การแต่งกายของกลางข้าง และท้ายข้างมีรูปแบบเดียวกัน และทั้งสอง ยังสวมหมวกทรงประพาสด้วย (โกวิท นามแก้ว, 2556)

ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดให้วันที่ 25 มกราคม ของทุกปีเป็นวันกองทัพไทย โดยถือเป็นวันที่ระลึกในวาระที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาแห่งพม่าและกำหนดให้มีงานรัฐพิธีถวายพวงมาลาเป็นราชสักการะพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต่อมามีการ คำนวณเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ใหม่ โดยตามประวัติศาสตร์ได้มีการระบุว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ กระทำยุทธหัตถีเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม 2 ค่ำ ปีมะโรงจุลศักราช 954 (พ.ศ. 2135) นั้นมีความคลาดเคลื่อน จากความเป็นจริง ซึ่งในปี พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรีมีมติเปลี่ยนวันกระทำยุทธหัตถี ให้ตรงกับวันที่ 18 มกราคม 2135 และถือว่าวันที่ 18 มกราคมของทุกปีคือ วันกองทัพไทย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 5 แสดงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์

(ทัศนีย์ เทพไชย, ม.ป.ป.)

ในการศึกษาเอกสารหลักฐานของฝั่งพม่าเกี่ยวกับการทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับ พระมหาอุปราชาฝั่งสามเงา พบว่า กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม (2561) ความที่มีระบุในพงศาวดารพม่า ฉบับอุกอลาจะเล่าว่า “ทัพของพระมหา-อุปราชาเคลื่อนมาถึงชานกรุงศรีอยุธยาในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1592” และเล่าต่อว่า สมเด็จพระมหาอุปราชาทรงชวาทชื่อ “งะเยโซง” ซึ่งเป็นชื่อที่

กลอุบายแต่อย่างใด เพราะโดยปกติในการทำสงครามโอกาสที่โจมตีทั้งสองฝ่ายจะเข้าใกล้ชิดจนถึงชนช้างกัน มีน้อยมาก ดังนั้น กษัตริย์พระองค์ใดกระทำยุทธหัตถีชนะ ก็จะได้รับยกย่องว่า มีพระเกียรติยศสูงสุด และแม้แต่ผู้แพ้ก็ได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นนักรบแท้ (ไพศาล หน่ยมี, 2557) นอกจากนี้จากหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทยพบว่า มีการทำยุทธหัตถีกันทั้งหมด 5 ครั้ง ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะในแผ่นดินอยุธยา มีถึง 3 ครั้งนั้นก็คือ

1. ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระอินทราชาพระเจ้าลูกยาเธอได้ชนช้างกับข้าศึกที่นครลำปาง และถูกปืนสิ้นพระชนม์
2. ในแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ ได้ชนช้างกับพระเจ้าแปรกรุงหงสาวดี และสมเด็จพระศรีสุริโยทัย ต้องอาวุธข้าศึกที่ทิวศต
3. ในแผ่นดินพระนเรศวร ครั้งเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชชนช้างกับพระมหาอุปราชแห่งกรุงหงสาวดี จนได้รับชัยชนะ ซึ่งยุทธหัตถีครั้งนี้กล่าวกันว่าเป็นครั้งสุดท้ายในประวัติศาสตร์ และเป็นวีรกรรมครั้งสำคัญที่ทำให้พระเกียรติยศของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นที่เลื่องลือไปไกล

นอกจากนั้นยังมีการทำยุทธหัตถีในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชกับขุนสามชน และ ยุทธหัตถีระหว่างเจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยา โดยมีรายละเอียดของการทำยุทธหัตถีแต่ละครั้งดังนี้

1. ยุทธหัตถีระหว่างพ่อขุนรามคำแหงมหาราชกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ตามหลักฐานปรากฏในจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 มีความตอนหนึ่งเล่าถึงเหตุการณ์ในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เมื่อครั้งที่ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดยกทัพมาตีเมืองตาก พ่อขุนรามคำแหงซึ่งสมัยนั้นมีพระชนม์ได้ 19 พรรษา ได้เสด็จร่วมทัพของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ด้วย และเป็นผู้เสช้างเข้าช่วยพระราชาบิดา เอาชนะขุนสามชนได้ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงพระราชทานนามให้พระองค์ว่า “พระรามคำแหง” (ผิน พุ่มคา, 2562)

2. ยุทธหัตถีระหว่างเจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยา ที่สะพานป่าถ่านเพื่อชิงราชสมบัติ ตามหลักฐานปรากฏเมื่อสมเด็จพระนครินทราธิราช เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นกษัตริย์องค์ที่ 6 แห่งกรุงศรีอยุธยาให้ราชโอรสทั้ง 3 พระองค์ แยกกันไปครองเมืองต่าง ๆ คือ

- เจ้าอ้ายพระยา ราชโอรสองค์ใหญ่ ไปครองเมืองสุพรรณบุรี
- เจ้ายี่พระยา ราชโอรสองค์กลางไปครองเมืองแพรกศรีราชา (ปัจจุบันเป็นอำเภอสรรคบุรี ชัยนาท)
- เจ้าสามพระยา ราชโอรสองค์น้อยไปครองเมืองน้อย

เมื่อ พ.ศ.1967 สมเด็จพระนครินทราธิราชเสด็จสวรรคต ราชโอรสองค์ใหญ่ทั้งสองพระองค์ทราบข่าวพระราชบิดาสิ้นพระชนม์ ก็รีบยกทัพมายังกรุงศรีอยุธยาจะแย่งชิงราชสมบัติกัน เจ้าอ้ายพระยาตั้งทัพอยู่ที่ถนนป่ามะพร้าวใกล้วังดลัปลาไชย เจ้ายี่พระยาตั้งทัพวัดชัยภูมิ (วัดป่าถ่าน) ทั้งสองพระองค์ทางช้างเคลื่อนกำลังรู้ผลมาปะทะกันที่เชิงสะพานป่าถ่าน ซึ่งตัดกับถนนเจ้าพรหม ทรงพระแสงของ้าวฟันต้องพระศอกขาดพร้อมกันทั้งสองพระองค์ สิ้นพระชนม์ทั้งคู่ เจ้าสามพระยาก็เสด็จมาจากเมืองชัยนาท ก็เข้าเสวยราชสมบัติแทนพระบิดา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) แล้วจัดถวายพระเพลิงสร้างปราสาทศรีมหาธาตุและพระอาราม เรียกว่า วัดราชบูรณะ ที่เชิงสะพานป่าถ่าน แล้วก่อเป็นเจดีย์อนุสรณ์ขึ้นด้วย 2 องค์ ตรงที่สิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์

ตามพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ได้ระบุว่า “ศักราช 786 มะโรงศก (พ.ศ.1967) สมเด็จพระอินทราชาทรงประชวรณฤพาน ครั้งนั้นเจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่พระยา พระราชกุมาร ท่านชนข้างด้วยกัน ณ สะพานป่าถ่าน ถึงพิรลัยทั้งสองพระองค์ที่นั่น”

ความในพระราชพงศาวดารยังบอกต่อไปว่า “จึงพระราชกุมารเจ้าสามพระยาได้เสวยราชสมบัติ พระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาเจ้า และท่านจึงได้ก่อพระเจดีย์สองพระองค์สวมที่ เจ้าพระยาอ้าย และเจ้าพระยาอ้ายชนข้างด้วยกันถึงอนิจภาพ ตำบลป่าถ่านนั้น ในศักราชนั้นท่านสถาปนาวัดราชบูรณะ” (ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย, 2563)

1. ยุทธหัตถิระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระสุริโยทัยกับพระเจ้าแปร ในปี พ.ศ. 2091 ที่ทุ่งมะขามหย่อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักฐานที่ปรากฏใน "พงศาวดาร ไทยรบพม่า" จำนวน 44 ครั้งนี้ ได้มีบันทึกสงครามสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรียกว่า "สงครามครั้งที่ 2 คราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง ปีวอก พุทธศักราช 2091" ได้จารึกพระวีรกรรมแห่งสมเด็จพระมเหสีพระองค์หนึ่ง ทรงมีพระนามว่า สมเด็จพระสุริโยทัย ได้พลีพระชนม์ชีพปกป้องพระราชสวามีอย่างองอาจกล้าหาญ จนทรงได้รับการสดุดีพระเกียรติ ให้ทรงเป็นพระวีรภักษีในประวัติศาสตร์ชาติไทยพระองค์หนึ่ง และเป็นเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น โดยในพงศาวดารไทยได้ระบุไว้ว่า กองทัพฝ่ายกรุงศรีอยุธยาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งมีสมเด็จพระสุริโยทัย พระอัครมเหสี และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์ เสด็จมาในทัพด้วยนี้ ได้ปะทะกับกองทัพพระเจ้าแปร ซึ่งเป็นทัพหน้าของพระเจ้ากรุงหงสาวดี ได้ทรงเข้าชนข้างกัน ความในพงศาวดารไทยรบพม่าพรรณนาไว้ว่า "...ข้าง พระที่นั่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสียที สมเด็จพระสุริโยทัยเกรงพระราชสวามีจะเป็นอันตราย จึงขับช้างทรงเข้าขวางข้างข้างข้าศึกไว้ พระเจ้าแปรได้ทีฟัน สมเด็จพระสุริโยทัยด้วยสำคัญว่า เป็นชายสิ้นพระชนม์ชบลงกับคอช้าง..." (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ม.ป.ป)

2. ยุทธหัตถิระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชามังสามเกียด และยุทธหัตถิระหว่างสมเด็จพระเอกาทศรถกับมังจาชโร เจ้าเมืองจาปะโร ในปี พ.ศ. 2135 ณ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีรายละเอียดเป็นไปตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาก่อนหน้านี้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า หลักฐานเกี่ยวกับการยุทธหัตถิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่พบค่อนข้างหลากหลายและถูกเขียนขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จึงมีเนื้อหารายละเอียดแตกต่างกันไปด้วย ศาสตราจารย์ ยัน บาเรนด์ แทร์วิล (Jan Barend Terwiel) สนใจเรื่องราวการทำยุทธหัตถิ จึงได้ทำการศึกษาได้เขียนบทความเรื่อง “What happened at Nong Sarai?” มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำยุทธหัตถิที่ค่อนข้างละเอียด โดยเปรียบเทียบหลักฐานพื้นถิ่นกับหลักฐานตะวันตกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ แทร์วิล สรุปว่าหลักฐานของไทย พม่า และตะวันตก เล่าเรื่องการทำยุทธหัตถิแตกต่างกันไปถึงสิบแบบ ซึ่งเรื่องยุทธหัตถิที่คนไทยส่วนใหญ่ยึดถือในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ชำระขึ้นสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

หลักฐานไทยแทบทุกฉบับกล่าวถึงช้างพระนเรศวรเสียที่ช้างพระมหาอุปราชาในการทำยุทธหัตถิ แทร์วิลตั้งข้อสังเกตและพบว่า พม่ามีธรรมเนียมให้ประเทศราชส่งช้างไปให้ ๓๐ ช้างทุกปี และช้างเหล่านั้นต้องผ่านการคัดกรองอย่างดี อยุธยาเป็นหนึ่งในประเทศราชที่ต้องส่งช้างดี ๆ ไปให้พม่า ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเลือกช้างออกศึก ในขณะที่พม่าไม่เพียงแต่จะได้รับช้างจากอยุธยาเท่านั้น แต่ยังสามารถได้จากประเทศราชอื่น ๆ อีกมาก

ทำให้พระมหากษัตริย์สามารถเลือกช่างที่มีคุณลักษณะอันโดดเด่นและเพียบพร้อมในการออกศึก และมีโอกาสชนะช้างพระนเรศวรได้มากกว่า เมื่อพิจารณาพงศาวดารไทยแต่ละฉบับแล้วจะพบว่า พงศาวดารหลักคือพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เล่าถึงการเจอกับพระมหากษัตริย์ พระนเรศวรตกอยู่ในวงล้อมพม่า และทำทนายพระมหากษัตริย์ให้ทำยุทธหัตถีกัน พระราชพงศาวดารฉบับนี้เป็นต้นทางไปสู่พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ และเป็นต้นแบบต่อให้พงศาวดารฉบับอื่น ๆ เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และเป็นต้นเค้าหนังสือไทยรบพม่าของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในขณะที่พงศาวดารอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐฯ กล่าวถึงยุทธหัตถีเพียงเล็กน้อย อาจเป็นเพราะพงศาวดารฉบับนี้เขียนโดยโหร ซึ่งผู้เขียนสนใจฤกษ์ยามที่มากกว่ารายละเอียดเรื่องราว โดยเล่าถึงการฝ่าฤกษ์ของพระนเรศวร แต่เป็นการฝ่าฤกษ์เพียงเล็กน้อยทำให้พระนเรศวรถูกพระแสงปืนเพียงเล็กน้อยเช่นกัน หลักฐานประเภทคำให้การเป็นการบอกเล่าของเชลยศึกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ซึ่งห่างจากเหตุการณ์ยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมากกว่า ๑๐๐ ปี เรื่องราวที่ถูกเล่ามีตั้งแต่ต้นกรุงศรีอยุธยาไปจนถึงครั้งเสียกรุง ซึ่งในเรื่องเหล่านี้มีเรื่องของพระนเรศวรแทรกอยู่ด้วย เรื่องราวนี้ถูกบันทึกครั้งแรกเป็นภาษามอญ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดให้แปลเป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อว่า คำให้การขุนหลวงหาวัด ด้วยเข้าใจว่าผู้ให้การคือพระเจ้าอู่ทุมพร นับเป็นฉบับที่มีเรื่องราวของพระนเรศวรอันเป็นความพิสดาร ทั้งเรื่องการชนไก่ เรื่องพระสุพรรณกัลยาและเรื่องการชนช้าง ซึ่งรัชกาลที่ ๔ ได้นำเอามาเขียนปนกับพระราชพงศาวดารจนเกิดเนื้อหารายละเอียดแบบใหม่ หลังจากนั้นพม่าได้แปลเอกสารจากภาษามอญเป็นภาษาพม่า เมื่อสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้รับจึงแปลจากภาษาพม่าเป็นภาษาไทย โดยเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นคำให้การชาวกรุงเก่า เพราะคิดว่าคนให้การไม่ได้มีเพียงพระเจ้าอู่ทุมพรเท่านั้น แต่น่าจะเป็นเชลยคนอื่น ๆ ด้วย คำให้การทั้งสองเรื่องมีรายละเอียดบางส่วนที่ไม่ถูกกล่าวถึงในพงศาวดารไทย คือ เรื่องพระนเรศวรถูกพาไปพม่าและได้เป็นสหายกับพระมหากษัตริย์ ครั้งหนึ่งทั้งสองพระองค์ตีไก่กัน ไก่ของพระนเรศวรได้รับชัยชนะ พระมหากษัตริย์จึงเดินมาบอกกับพระนเรศวรว่าไก่เขลยเก่งพร้อมเขย่าไหล่พระนเรศวร เป็นเหตุให้พระนเรศวรโกรธและหนีออกจากหงสาวดี เมื่อพระมหากษัตริย์ยกทัพไล่ตามพระนเรศวรทัน จึงเกิดการทำยุทธหัตถีขึ้น ซึ่งช้างของพระนเรศวรตัวเล็กกว่า ไม่สามารถทานกำลังได้ จึงถอยไปยืนจอมปลวก จากคำให้การเล่าว่าการชนช้างครั้งนี้เป็นการแก้แค้นเมื่อครั้งชนไก่แล้วถูกเขย่าไหล่ ถึงแม้เรื่องราวจากคำให้การจะแตกต่างออกไป แต่ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังในตอนช้างพระนเรศวรยืนต่อพุทรา (ตามเอกสารคือจอมปลวก) ที่วัดสุวรรณดาราม พระนครศรีอยุธยา และถูกนำไปใช้ต่อในหนังสือเรียน แสดงให้เห็นว่ามีการยอมรับเรื่องราวที่ได้จากคำให้การเช่นกัน (เว็บทำกรมศิลปากร, 2563)

ความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับสถาบันเมืองการปกครองของไทย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อทราบความสำคัญของพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับการเมืองการปกครองของไทย จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์กับการเมืองการปกครองไทย จากการศึกษาการประกอบเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พ.ศ. 2493 – 2558 ของ ปิยวัฒน์ สีแดงสุก (2562) พบว่า การสถาปนาเรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชปรากฏชัดใน

พ.ศ. 2493 จากการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเรื่อง พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากนั้นเรื่องเล่าของพระองค์ก็ได้รับการตีพิมพ์ผลิตซ้ำในวัฒนธรรม 2 รูปแบบ คือ เรื่องเล่าวัฒนธรรมแบบรัฐถูกสร้างผ่าน “กรอบโครงการประวัติศาสตร์ราชาชาติไทย” ที่เปลี่ยนสถานะของเรื่องเล่าจากเดิมอยู่ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมผ่านการสร้าง “ประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรม” รูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ ซึ่งอนุสาวรีย์ดอนเจดีย์ก็เป็น 1 ในอนุสาวรีย์ที่สร้างตามกรอบโครงการประวัติศาสตร์ราชาชาติไทยด้วย นอกจากนั้นแล้ว การสร้างกระบวนการเหล่านี้นำไปสู่การรวบยอดแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย ภายใต้โครงเรื่องทางประวัติศาสตร์แบบ “ราชานิยม” ที่ยึดโยงระหว่างพระมหากษัตริย์ในอดีตกับพระมหากษัตริย์ในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเกี่ยวพันกันระหว่าง “อำนาจนา” ในเรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับ “พระราชอำนาจนา” ของสถาบันกษัตริย์ไทยที่ดำรงอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นจากการศึกษาของ โกวิท งามแก้ว (2556) ซึ่งได้ทำการศึกษาพระบรมรูปวีรกษัตริย์ทรงช้างและทรงม้า ได้กล่าวเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ไว้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์จะเป็นการสร้างเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงให้คนรุ่นหลังเห็นถึงความดีงามของบุคคลสำคัญในหลากหลายอิริยาบถ ทั้งยืน นั่ง และทรงพาหนะ เฉกเช่นเดียวกันกับสมเด็จพระนเรศวรที่ทรงช้าง ณ พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ได้แสดงถึงความโดดเด่นของการทำศึกสงคราม ความเป็นผู้นำและความราชาธิราช สมควรเอาเป็นที่เคารพสักการะ ตามการศึกษา โกวิท งามแก้ว ชี้ให้เห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์รูปบุคคลบนพาหนะช่วยส่งเสริมเนื้อหาเรื่องราวของบุคคลผู้นั้นให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น สำหรับในประเทศไทยสัตว์พาหนะของกษัตริย์หรือแม่ทัพนายกองในอดีต ไม่ได้มีเพียงม้าเท่านั้น แต่ยังมีสัตว์สำคัญอีก 1 ประเภทคือ ช้าง ซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง จึงมีการนำมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์ในหลาย ๆ แห่ง

ในปีทศวรรษ 2510 มีการพยายามช่วงชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ระหว่างจังหวัดสุพรรณบุรีและกาญจนบุรี เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ในทศวรรษ 2520 เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ให้ยิ่งใหญ่ขึ้นและพยายามผลักดันการจัดงานดอนเจดีย์เพื่อให้เป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีความสำคัญในระดับประเทศ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันข้อเท็จจริงในสมมติฐานที่ว่าเจดีย์ยุทธหัตถ์อยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อันมีพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นเป็นศูนย์กลาง (สมเด็จพระนเรศวร) ผ่านกิจกรรมงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ ซึ่งในช่วงแรกๆของการจัดงานจะประกอบไปด้วยดนตรีของ 3 กองทัพ ภาพยนตร์ รำวง และการแสดงวิวัฒนาการทางอาวุธของกองทัพ การจัดงานในช่วงทศวรรษที่ 2510 เป็นไปด้วยมุ่งมั่น ภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับกองทัพ สงคราม คุณงามความดีในการรับราชการทหาร ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 2520 งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ได้ผนวกกับงานกาชาดของจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อมุ่งเน้นทางด้านการท่องเที่ยวให้ขยายกว้างขวางมากยิ่งขึ้นและเพื่อต่อยอดการเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เหนือประเด็นปัญหาว่าพื้นที่ดอนเจดีย์จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ที่สมเด็จพระนเรศวรทำยุทธหัตถ์จริงหรือไม่ หรืออาจจะเป็นเขตพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงความสำคัญหลายคนอาจจะมีความสงสัยว่า พระนเรศวรทรงเดินทางจับศึกแทบทั้งพระชนม์ชีพของพระองค์ โดยแต่ละที่ที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินนั้นจะมีอนุสาวรีย์ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ทั้งสิ้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการศึกสงคราม พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ก็เช่นกัน พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์นับว่าเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวในชีวิตของสมเด็จพระนเรศวร โดยมีความสำคัญในแง่ของการเป็นสถานที่ที่ทำการยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวร ในปัจจุบันสำหรับสถานที่ยุทธหัตถียังไม่แน่ชัดระหว่าง ต.หนองสาหร่าย อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี กับ ต.ดอนเจดีย์ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี รู้แต่เพียงว่าในปี พ.ศ.2135 พระเจ้านันทบุเรงโปรดให้พระมหาอุปราชานำกองทัพทหาร 240,000 คน มาตีกรุงศรีอยุธยาหมายจะชนะศึกในครั้งนี้ สมเด็จพระนเรศวรทรงทราบว่าจะยกทัพใหญ่มาตีจึงทรงเตรียมไพร่พล มีกำลัง 100,000 คน เดินทางออกจากบ้านป่าโมกไปสุพรรณบุรี ข้ามน้ำตรงท่าท้าวอุทอง และตั้งค่ายหลวงบริเวณหนองสาหร่าย จ.สุพรรณบุรี

เช้าของวันจันทร์ แรม 2 ค่ำ เดือนยี่ ปีมะโรง พ.ศ. 2135 สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถทรงเครื่องพิชัยยุทธ สมเด็จพระนเรศวรทรงช้าง นามว่าเจ้าพระยาไชยานุภาพ ส่วนพระสมเด็จพระเอกาทศรถทรงช้างนามว่าเจ้าพระยาปราบไตรจักร ช้างทรงของทั้ง 2 พระองค์นั้นเป็นช้างชนะงา คือ ช้างมิงาที่ได้รับการฝึกให้รู้จักการต่อสู้มาแล้วหรือเคยผ่านสงครามชนช้างชนะช้างตัวอื่นมาแล้ว

ในระหว่างการรบช้างทรงได้วิ่งไล่ตามพม่าหลงเข้าไปในแดนพม่า มีเพียงทหารรักษาพระองค์และจตุลักษ์คบหาเท่านั้นที่ติดตามไปทัน สมเด็จพระนเรศวรทอดพระเนตรเห็นพระมหาอุปราชาทรงพระคชสารอยู่ในร่มไม้กับเหล่าท้าวพระยา จึงทราบได้ว่าช้างทรงของ 2 พระองค์หลงถลำเข้ามาถึงกลางกองทัพและตกอยู่ในวงล้อมข้าศึกแล้ว แต่ด้วยพระปฏิกาณโไหวพริบของสมเด็จพระนเรศวร ทรงเห็นว่าเป็นการเสียเปรียบข้าศึก จึงไล่ช้างเข้าไปใกล้แล้วตรัสถามด้วยค้อนเคยมาก่อนแต่้วยเยาว์ว่า"พระเจ้าที่เราจะยืนอยู่ใยมร่มไม้เล่า เชิญออกมาทำยุทธหัตถีด้วยกัน ให้เป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดินเถิด ภายหน้าไปไม่มีพระเจ้าแผ่นดินที่จะได้ยุทธหัตถีแล้ว"

พระมหาอุปราชายืนดั่งนั้น จึงไล่ช้างนามว่าพลายพัทธกอเข้าชนเจ้าพระยาไชยานุภาพเสียหลัก พระมหาอุปราชาทรงฟันสมเด็จพระนเรศวรด้วยพระแสงของ้าว แต่สมเด็จพระนเรศวรทรงเบี่ยงหลบฟันจึงฟันถูกพระมลาหน้าขาต จากนั้นเจ้าพระยาไชยานุภาพชนพลายพัทธกอเสียหลัก สมเด็จพระนเรศวรทรงฟันด้วยพระแสงของ้าวถูกพระมหาอุปราชายืนที่อั้งสะขวาลิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง (PPTV Online, 2558)

บรรณานุกรม

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. (ม.ป.ป.). *องค์ความรู้: เกร็ดประวัติศาสตร์จากการยุทธหัตถี*. กรมศิลปากร.

<https://www.finearts.go.th/promotion/view/7817>

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (16 มิถุนายน 2561). "หลักฐานพม่า" พลิกความเข้าใจเรื่อง

"สงครามยุทธหัตถี"!!! ศิลปวัฒนธรรม silpa-mag.

https://www.silpa-mag.com/history/article_17774

โกวิท นามแก้ว. (2556). *พระบรมรูปวีรกรรมยุทธหัตถีและทรงม้า* [ศิลปะนิพนธ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. (13 กรกฎาคม 2563). *เจดีย์เจ้าอ้ายพระยา-เจ้ายี่พระยา*.
<https://archaeology.sac.or.th/archaeology/466>
- ทัศนีย์ เทพไชย. (ม.ป.ป.). *องค์ความรู้จากหอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ เรื่อง พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์*. หอสมุดแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ.
https://www.finearts.go.th/storage/contents/2021/04/detail_file/Yw6hPLheJaAnfQTX33b6z8x7OHfs8ZxwoB0Cdc6K.pdf?fbclid=IwAR1o2uTWTMTdMGYt9CDLSyEv5CLxNeHzDEwnE0Fi5dmsH_K810_xdvdldgc
- ปิยวัฒน์ สีแดงสุก. (2562). *การประกอบสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พ.ศ. 2493-2558* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. DSpace at Srinakharinwirot University.
<http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/764/1/g621110115.pdf>
- ผิน พุ่งคา. (24 มีนาคม 2562). *เจดีย์ที่ไม่มีใครรู้จัก กลายเป็น “เจดีย์ยุทธหัตถี” เพราะ “รีบสรุป” ก่อนศึกษา*. ศิลปวัฒนธรรม silpa-mag. https://www.silpa-mag.com/history/article_4329
- ไพศาล หน่ามี. (7 กุมภาพันธ์ 2557). *ประวัติศาสตร์ความเป็นมาวันกองทัพไทย*. ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การทหารม้า.
<http://www.cavalrycenter.com/learningcenter/index.php/km8/18-2014-02-07-10-43-45>
- ภาพิศุทธิ์ สายจำปา. (ม.ป.ป.). *พระบรมราชานุสรณ์*. สถาบันพระปกเกล้า.
<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระบรมราชานุสรณ์>
- มูลนิธิสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (ม.ป.ป.). *สมเด็จพระสุริโยทัย พระวีรกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา*.
<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=2&page=t21-2-infodetail01.html>
- วสุนธรา ยืนยง. (2556). *สังคม และวัฒนธรรมไทยจากพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
<https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/5486/fulltext.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- วิภา จิรภาไพศาล. (27 มีนาคม 2566). *วิวาทะเจดีย์ยุทธหัตถี สถานที่รำลึกวีรกรรม “พระนเรศวร” อยู่ที่ไหนกันแน่ ?!?*. ศิลปวัฒนธรรม silpa-mag. https://www.silpa-mag.com/history/article_104968
- วิภากร ธรรมวิมล. (2564). *พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์: อนุสรณ์สถานแห่งความทรงจำ*. *วารสารวิชาการสารศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4(2), 370-383.
- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (ม.ป.ป.). *พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์*.
<https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/11/data.html>
- เอ็งเอย. (24 เมษายน 2564). *ย้อนรอยประวัติศาสตร์ พระบรมราชานุสรณ์ ดอนเจดีย์ สุพรรณบุรี สักการะสมเด็จพระนเรศวร เจดีย์ยุทธหัตถี*. ทูใจดี. <https://travel.trueid.net/detail/lrN7vXW6ZqkR>
- PPTV Online. (25 เมษายน 2558). *6 พิกัดย้อนรอยเส้นทางยุทธหัตถีสมเด็จพระนเรศวร*.
<https://www.pptvh36.com/travel/thailand/10497>